

2. Ішук С. Конституційно-правове забезпечення взаємодії громадянського суспільства та держави в Україні / С. Ішук // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. – 2017. – № 865. – С. 531-537.
3. Скрипнюк О. В. Проблеми вдосконалення основ конституційного ладу України: досвід і перспективи / О. В. Скрипнюк // Конституційна Асамблея: політико-правові аспекти діяльності. Інформаційний бюлетень. – 2012. – № 6. – С. 29–37.
4. Халюк С. О. Поняття та структура конституційної системи захисту прав людини та громадянина в Україні / С. О. Халюк // Митна справа. – 2013. – № 4(2.2). – С. 37-43.

Ключові слова: конституційні (основні) права, громадянин, права і свободи, Конституція України.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Кулі-Іванченко К. К.

Хоружа Вероніка Валентинівна

студентка 1-го курсу магістратури судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

СОМАТИЧНІ ПРАВА ЛЮДИНИ ТА ЇХ ЗАКРІПЛЕННЯ В НАЦІОНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

XXI століття характеризується досить усталеним поглядом на типологізацію прав людини. В її основу покладено теорію поділу прав людини, розробленою Карелом Васаком, яка базується на генераційному підході, тобто поділу на покоління. Так, перше покоління прав становлять громадянські та політичні права, друге покоління – соціальні права, третє покоління прав людини – колективні права [1, с. 160].

В сучасній правничій науці все частіше постає питання щодо існування нового покоління прав, виникнення яких викликано реаліями сьогодення – глобальною інформатизацією, досягненнями науки, техніки, медицини, генетики тощо.

Так, Ю. А. Дмитрієв до четвертого покоління прав відносить технології та інформаційні права [2, с. 125], Г.Б. Романовський – право на евтаназію та самогубство, тобто право на смерть [3, с. 233], А.Б. Венгеров – право на ядерну безпеку, мир, космос, екологічні, інформаційні права тощо [4, с. 307].

Досить розповсюдженим у науці є віднесення до четвертого покоління таких прав людини: право на зміну статі, на клонування, на смерть (евтаназія та самогубство), вживання наркотиків та психотроп-

них речовин, репродуктивні права людини, одностатеві шлюби тощо. І саме ці права, на думку вчених, становлять соматичні права людини.

Якщо звертатися до етимології поняття «соматичні» права, то воно походить від грецького слово «soma», що означає «тіло».

Соматичні права людини можна пояснити як визнання суспільством і державою правомочності людини самостійно та в повній мірі розпоряджатися своїм тілом [5, с. 341].

Поява соматичних прав викликає безліч дискусій щодо їх необхідності взагалі та морально-етичного зрізу, адже існуючі в суспільстві стереотипи щодо «правильності» життя, в своїй більшості, призводять до формування у людей різко негативного відношення до даної групи прав. Потребу ж існування соматичних прав можна дослідити виключно аналізуючи кожне право окремо, вивчаючи його у контексті позитивного та негативного впливу, як на особу, так і на суспільство та його мораль.

Становлення соматичних прав тісно пов'язане з біоетикою, що досліджує вплив науково-технічного прогресу на людські цінності. Завдання біоетики – встановлення розумних обмежень для соматичних прав, адже їх неконтрольований розвиток може призвести до втрати колишніх уявлень про людину.

На міжнародному рівні закріплення соматичних прав простежується у Загальній декларації прав людини, Європейській конвенції основоположних прав людини та громадянина, Конвенції про захист прав та гідності людини у зв'язку із застосуванням досягнень біології та медицини тощо.

В Україні передумови правового регулювання соматичних прав визначені Конституцією України. Так, в ст. 21 закріплено, що всі люди є рівні у своїй гідності та правах, а їх права є непорушними та невідчужуваними. Ст. 23 передбачає право на вільний розвиток особистості, за умови не порушення прав інших осіб. У ст. 28 зазначається, що піддаватися будь-яким досліддам людина може виключно на основі власного бажання, а отже, дана стаття опосередковує право людини на розпорядження своїм тілом на власний розсуд [7].

Якщо звернутися до нормативного регулювання конкретних соматичних прав, то: евтаназію прямо заборонено п. 3 ст. 52 Закону України «Про Основи законодавства України про охорону здоров'я» та ст. 281 Цивільного кодексу України. Репродуктивне клонування людини заборонено Законом України «Про заборону репродуктивного клонування людини», регулювання терапевтичного клонування відсутнє [5, с. 342]. Репродуктивні права людини – право на аборт, на стерилізацію, на сурогатне материнство, на штучне запліднення, на зміну статі тощо – регулюються Цивільним кодексом України, Сімейним кодексом України, Законом України «Про Основи законодавства України про охорону здоров'я». Вживання наркотичних та психотропних речовин можливе виключно у випадках передбачених

нормативно-правовими актами, зокрема, Наказом МОЗ № 494 «Про деякі питання придбання, перевезення, зберігання, відпуску, використання та знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів у закладах охорони здоров'я». Право на донорство, трансплантацію тканин та органів регулюється ст. 290 Цивільного кодексу України, ст. 46–47 Закону України «Про Основи законодавства України про охорону здоров'я», Законом України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині».

Отже, соматичні права людини – це нове покоління прав людини, які перебувають на шляху свого становлення та активного розвитку. На разі закріплення більшості соматичних прав простежується як на міжнародному, так і на національному рівнях, а тому подальший розвиток нормативно-правового регулювання соматичних прав має бути спрямований на забезпечення реалізації, дотримання та захисту даного покоління прав.

Список використаних джерел

1. Болібрux Н.Б. Класифікація прав людини за Карелом Васаком / Н.Б. Болібрux // Теорія і практика конституціоналізму: український та зарубіжний досвід : матеріали першої науково-практичної конференції, 30 квітня 2015 року / Львів, 2015. – С. 160–163.
2. Головистикова А. Н. Права человека: учебник / А.Н. Головистикова. – М.: Эксмо, 2008. – 327 с.
3. Романовский Г. Б. К вопросу о праве на смерть как юридической основе легализации эвтаназии и самоубийства. Медичне право України: проблеми управління та фінансування охорони здоров'я: Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції з медичного права «Медичне право України: проблеми управління та фінансування охорони здоров'я» 23–24 квітня 2009 р. / Львів: ЛОБФ «Медицина і право», 2009. – С. 232–234.
4. Венгеров А. Б. Теория государства и права: учебник для юридических вузов. – М.: Юриспруденция, 2000. – 478 с.
5. Корчака Є.О. Права людини четвертого покоління / Є.О. Корчака // Порівняльно-аналітичне право – 2017. – № 4. – С.341 – 342.
6. Шишка О.Р. Соматична права та перспективи їх розвитку в Україні / О.Р. Шишка // Актуальні проблеми держави і права – 2011. – № 59. – С. 284-293
7. Конституція України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – С. 141. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Ключові слова: покоління прав людини, права людини, соматичні права, четверте покоління прав, біоетика.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент Салей М. І.